

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

*Хто передбачити міг би, що
станеться, був би рівний Зевсу.*

Давньоримський поет
Марк Пакувій (220–130 рр. до н. е.)

*Горе тому, хто провокує революції!
Горе тим, хто їх здійснює!*

Видатний діяч Французької революції
Жорж-Жак Дантон (1759–1794 рр.)

*Революція жахлива і страшна,
потворна і насильницька... Таке
прокляття гріховного світу.*

Російський філософ Микола Бердяєв
(1874–1948 рр.)

ПРОЛОГ

«Так, жодного сумніву. Це бридкий виплід диявола! — жінка скрушно хитнула головою. — Безжальна потвора, що вилізла з брудних пекельних глибин!»

Вона з відразою озирнулася довкола, ледь стримуючи зрадливі сльози. Її останнім притулком стала тюрма, темна, холодна, смердюча келія з мерзеним лежаком під стіною.

Жінка зі щемом поринула в минуле, приклавши шовкову хустинку до тремтячих губ. Усе ясне і чисте, все любе й дороге її серцю осміяно, принижено, розтоптане. Священні ріки потекли назад.

Вона думала про нього і про них — про Людовіка XVI і любих дітей. Десять місяців тому Конвент виніс поваленому королю страшний вирок. Перевагою в один-єдиний голос! Триста шістьдесят один убивчий голос.

На площі Людовіка XV, яку назвали площею Революції, кати робили звичну справу. Йому скрутили назад руки й обрізали волосся на голові. Його випхали на ешафот і поклали на місце смертника.

Гостре лезо ковзнуло донизу. Кров бризнула на засніжені дошки. Голова покотилася у плетений кошик. Кат Сансон підхопив її та показав біснуватій юрбі.

«Хай живе республіка!» — гримнув гучний крик. Вістря шабель і списів занурилися в пролиту кров. «Хай живе народ!» — неслося над площею. Капелюх монарха роздерли на дрібні шматки і розтягли на сувеніри.

Але то був лише початок. Після страти чоловіка у неї відібрали дітей: Луї-Шарля віддали на виховання чоботарю Симонові, а Марію-Терезу залишили в похмурому Тамплі.

Її ж... Її перевели у Консьєржері, кинули в цю огидну тюрму. Влаштували ганебне судилище, звинуватили у змові проти республіки. Їй навіть закидали розбещення сина, змусивши хлопчика підписати фальшиве свідчення!

Прокурор Фук'є-Тенвіль зібрав докупи усі плітки, які ходили в народі. Її одинадцяттеро присяжних одностайно винесли вирок, попри гарячкові зусилля захисників...

За стіною ледь чутно скрикнула сова. Супутниця ночі, провісниця нещастя. Добрий ангел відступився від неї, чорний ангел усівся на плече. Лиходій прикував її до ганебного стовпа.

Боліло горло, налетів кашель. Хотілося чашки гарячої кави, або склянки теплого молока, або хоча б ковтка лимонаду. На грубо збитому стільці стояв глечик зі студеною ячмінною водою.

«О небо, дай мені сили! — боляче гупотіло у скронях. — О душе, змирися в молитві! О серце, не чіпляйся

за цей нікчемний світ! Відкрийся нарешті Господу, віддайся на милість Творця!»

Вона написала листа принцесі Єлизаветі, сестрі короля. І з пекучими сльозами на очах вивела останні рядки: «Від усього серця цілую тебе і бідних, милих дітей. Боже, як важко покидати їх назавжди! Прощай! Прощай!...»

Її повезли на страту в обдертій скрипучій повозці. Скромна одіж: спідниця, біла сорочка і чепчик із чорним бантом. Руки зв'язані за спиною, зап'ястя оперезані чорними стрічками.

Уздовж дороги стояли довгі шеренги солдатів. На будівлях на вулицях Руль і Сент-Оноре тріпотіли триколірні прапори. У натовпі чулися закличні голоси продавців нантських пиріжків.

Її життя обірвалося на тій же площі Революції, де склав свою голову Людовік XVI. Піднявшись на ешафот, вона наступила катові на ногу. «Вибачте, милостивий пане, — мовила стиха. — Я ненароком».

Тут у далекому тисяча сімсот сімдесятому парижани вітали її квітами і святковими феєрверками, а тепер, двадцять три роки по тому, — відправили на гільйотину.

О чверть на першу шістнадцятого жовтня V року свободи, II року республіки кат підняв перед натовпом відтятую голову Марії-Антуанетти. Народ вибухнув радісним ревом.

Але революції було мало крові короля і королеви. Мало й крові аристократів, міністрів, генералів, священників. Революція, як той Кронос, почала пожирати власних дітей.

За знаттю і чиновниками, за «байдужими» і «підозрілими» прийшла черга самих бунтівників, відчайдушних жирондистів та яacobінців. Кати працювали без спочинку. Сумна година! Підлий час!

Менш ніж за місяць після страти королеви на ешафот зійшла безстрашна мадам Ролан, запально вигукнувши: «О, Свободо, скільки злочинів коїться в ім'я твое!»

Діти революції з готовністю приймали страшний вирок фортуни і з легкістю приносили моторошну жертву фатальній богині — чужими і своїми життями.

Де вона, гуманна терпимість? Отой високий ідеал просвітителів, натхненників революції.

І чого ще чекати від лукавої долі? Лише Богу відомо...

1

Осінь 2017 року

Цього ранку Габі вирішив проявити благородство і податися на заробітки.

Так-так, не хропіти до полудня, не клянчити грошей у батьків, не красти всяку всячину на базарах і не дурити кривого Клода, якому вже за вісімдесят: «Дай десятку — Бог поверне тобі сторицею!»

Цього ранку Габі вирішив проявити небувалі моральні якості й щиро здивувався своєму душевному пориву: «Ти шо, ку-ку? Грибів об'ївся? Нюхнув зайвого?»

Проте щось неясне, незбагненне, якась потужна й непереборна сила змела його з ліжка і вперла у голову оті безглузді думки. «Ну й фігня! Скажи хлопцям — здохнуть зі сміху!»

Він добув зі старого потертого комода сіреньку полотняну сумку, якою користався з пів року тому, — під час минулого приступу благородного безумства.

Тоді за кілька годин непосильної праці... сором навіть сказати... заробив нікудишні двадцять євро, а потім кілька днів підряд істерично проклинав себе за

трудоий ідіотизм: «Йолоп! Козел з мігренню! Пенюк необтесаний! Так надриватися за пару мідяків?»

Однак цього недільного ранку — гидке дежавю. Щось знову заїло в баняку. Якесь коротке замикання в макітрі. Чергова напасть на його дурнувату голову. Дідько знає, що там діється! Зрозуміло лишень одне — клятий спалах працелюбства повторився.

Габі зазирнув у полотняну сумку й гарячково перебрав усілякий дріб'язок, який там зберігався. «Еге, добре. А де ж?.. Он воно... А той?.. Я наче клав...» Коли огляд було успішно завершено, хлопець пригадав улюблену фразу кривого Клода: «Порядок. Як у камері. Навіть Лисий не придереться». Емоційні розповіді старого про його кримінальну молодість, про тюрюгу в Марселі й приятеля на прізвисько Лисий викликали у Габі бурхливе захоплення.

Він бігцем спустився в метро й вирішив податися до давно облюбованого місця — собору Нотр-Дам. Однак тепер він не був таким наївним, як минулого разу. І не поривався зайняти краще місце, біля самісінького собору. Він знав про сфери впливу і зони контролю, куди йому — в ті грошовиті сфери й прибуткові зони — не можна було навіть носа потикати. Не вільно було навіть зиркати. Боронь Боже!

Тепер він чітко розумів: той сліпий, що сидить біля входу, який наздогнав його аж перед мостом, справді може вуха повідривати. А той кривий, від якого Габі не вдалося втекти попри всю свою спритність, уже не обмежиться копняками. Навіть не надійся! «Пам'ятай, сопляче, ще раз тут підсядеш, лише раз тут знову покажешся — пожалкуєш, що на світ вилупився! Затямив?»

Звісно ж, він затямив. Добре усе затямив! Він збагнув навіть більше: крім тих двох, сліпого і кривого, крім жмені інших таких самих сліпих, підсліпуватих, кривих і кульгавих, — містом товклося чимало інших ділових

людей, які щодня збирали з сердешних туристів багатотисячне мито. Ці милі дядечки, що опікали злидарів, сиділи у скромних новеньких «мерседесах» поблизу хлібних місць із потужними біноклями в руках, уважно слідкуючи за непорушністю кордонів, сфер впливу і зон відповідальності.

Габі збіг сходами до річки, на набережну. Там було тихо й порожньо, поблизу жодної душі. Неподалік, під мостом, був такий собі притулок для бездомних, які на ніч стягували сюди картонні коробки і всілякі ковдри, хустки, піджаки та інший розмаїтий крам. У холодні паризькі ночі це діряве барахло відразу перетворювалось на неоціненний скарб, рятуючи кволеньку людську плоть від нещадного буйства природи.

Хлопець сховався між двома великими діжками і дістав із полотняної сумки всіляке лахміття. Натягнув на себе подерті штани, светр, шапку, рукавиці й батькові порепані кросівки. А тоді перед маленьким надбитим дзеркалом обережно наклеїв на ніжне юнацьке обличчя вуса й бороду, щоб завершити чарівне перевтілення. Готово! «Без них, без цих добрих туристів, йому, старому, не вижити у цьому безжальному, ворожому, жорстокому світі, — подумки входив у новий образ Габі. — Лише на них, на цих добрих туристах-перехожих, зараз тримається його віра у Добро, Милосердя та Справедливість!» Еге ж, не більше і не менше: віра знову тримається на гаманцях!

Він завбачливо примостився подалі від собору. Йому так кортіло заробити, так кортіло! Але ще більше, набагато більше, йому хотілося миру і душевного спокою. Якщо сказати точніше, він думав насамперед про те, як зберегти своє тендітне тіло від грубої розправи місцевих калік, злидарів та інших брутальних бізнесменів. Звичайно, без грошей — ніяк, зовсім ніяк. Але ж без рук і ніг — не легше. Навіть порівнювати не варто.

А з тими двома, сліпим і кривим, що наздогнали його пів року тому, — з ними краще не жартувати! За одного заможного туриста вони десяток кволих порішать! А може, й зо два десятки. Усе залежить від натхнення.

Габі склав свої речі до полотняної сумки, підібрав кострубату палицю і стовчену картонну коробку від поп-корну. Всі приготування до чергової трудової місії, до його другої героїчної спроби заробити гроші чесною працею, стоячи на колінах на холодних кам'яних плитах неподалік величного собору Нотр-Дам, було завершено.

«Не кисни, хлопче, — не раз казав кривий Клод. — Не дрейф! Крути рулетку — хапай монетку!»

Він дійшов до наперед визначеного місця, смиренно опустився на коліна і покійно схилив голову перед неминучим.

У стовчену картонку почали зі стуком летіти дрібні гроші — перші пожертви від милосердних туристів.

* * *

Йому нещодавно виповнилося дев'яносто п'ять. Ясно, це ще не вік Мафусаїла. Та все ж гріх нарікати — стаж добрячий!

Він багато знав і чимало розумів із того, що коїлося на грішному світі. Але й тепер, навіть з цим поважним багажем знань і досвіду він не наважився б сказати, що збагнув суть буття чи осягнув високий сенс людського існування. Ні, ні, не наважився б. Нізащо!

Це лише самовдоволені молокососи, яким тільки-но минуло шістдесят-сімдесят, повчають усіх підряд. Мудрують про велике й вічне, про святість і честь. Невтомно плещуть язиками про все підряд, насупивши зморщені лоби і киваючи вказівними пальцями, викривленими старечим артритом. Тупаки! Недоумки!